

Nr 42.

Av herr **Lindskog m. fl.**, om viss ändring av gällande bestämmelser angående pensionering av gymnastiklärare.

I det nya, den 1/7 1935 ikraftträdande »tjänstepensionsreglemente för befattningshavare vid försvarsväsendet» (K. k. nr 167 av den 17/5 1935), § 5, mom. 2 stadgas, att vid tillämpning av bestämmelserna i samma paragraf, mom. 1, angående pensionsminskning för befattningshavare, som åtnjuter pension för i detta reglemente avsedd tjänst jämte lön för annan statstjänst, »hänsyn icke skall tagas till lön för gymnastiklärarbefattning, som tillträts före avgången från den tjänst, för vilken pension enligt detta reglemente åtnjutes». Denna undantagsbestämmelse har icke sin motsvarighet i förutvarande militära tjänstepensionsreglementet (K. cirk. den 22/6 1877 nr 22, med ändring gn K. cirk. den 29/11 1878 nr 47, samt gn K. k. den 6/8 1909 nr 115), § 9, där det stadgas, att »för pensionerad officer eller underofficer, som åtnjuter annan lön på rikets stat, innehålles så mycket av fyllnadspensionen, som erfordras för att låta honom lida en minskning, motsvarande 2/5 av vad han sålunda från annat håll uppbär». Följaktligen kommer fritagandet från pensionsreduktion av militära pensionärer med gymnastiklärarbefattning endast dem till godo, å vilka det nya reglementet äger tillämpning, d. v. s. dem, som efter den 30/6 1935 inträtt i den militära pensionsåldern.

Nu finnes emellertid en mindre kategori officerare och underofficerare med gymnastiklärarbefattning (9 stycken med en pensionsreducering av inalles 12,768 kr. pr år), som pensionerats före den 1/7 1935 och därför icke äro fritagna från pensionsminskning, vilka icke blott av billighetshänsyn synas böra komma i åtnjutande av samma förmåner som de, vilka pensionerats efter nämnda datum.

Genomgår man de utredningar, som inom olika ämbetsverk verkstälts under de senaste 20 åren med anledning av frågan om militära pensionärens med gymnastiklärarbefattning i avlöningshänseende missgynnade ställning, finner man:

1. Att ändring av hithörande bestämmelser städse påyrkats allt sedan början av 1900-talet. Så t. ex. framhåller direktionen för arméns pensionskassa i ett yttrande över hithörande fråga av den 10 febr. 1935 bl. a., att »dessa bestämmelser om pensionsminskning ha vid förening av militärpension med lön såsom gymnastiklärare verkat mycket orättvisa och obilliga särskilt med hänsyn till militära befattningshavares tidiga pensionsålder och den militära pensionens egenskap att egentligen utgöra en uppskjuten lön, intill dess avgång till reserven äger rum. Vid varje överstyrelsesammanträde alltsedan år 1903 har även gjorts framställning om lindring i denna pensionsminskning; och 1925—26 års överstyrelse hemställde i infortrat yttrande över 1921 års pensionskommittés förslag till ny pensionslag om helt borttagande härav.»

2. Att ämbetsverk, som haft att yttra sig i frågan, så gott som undantagslöst *vitsordat det berättigade i de framställda kraven* om reduktionsbefrielse för denna kategori.

3. Att *avslag oftast motiverats med svårigheten att utbryta frågan ur ett större sammanhang samt med hänvisning till en ny militär pensionslags antagande*. Så t. ex. anförde statskontoret i utlåtande av den 12 febr. 1920 över bl. a. arméns fullmäktige den 12 nov. 1918 till Kungl. Maj:t gjord framställning i hithörande frågor (se 1921 års pensionskommittés den 22/5 1925 avgivna »Betänkande med förslag till militär tjänstepensionslag», s. 94 f.) bl. a., att »huru olägenheterna av ifrågavarande reduktionsbestämmelser måhända kunde anses skarpast framträda beträffande militära pensionstagare, vilka i stor utsträckning särskilt såsom gymnastiklärare vid statsläroverk jämte militärpension innehade lön eller pension för annan statstjänst, ville det synas, som om frågan om upphävandet av eller modifikation i de uti militära pensioneringsgrunderna förefintliga reduktionsföreskrifterna icke lämpligen kunde lösas fristående utan måste behandlas i sammanhang med frågan om bibehållande av motsvarande bestämmelser i andra pensionsförfattningar. Härtill komme det sedan länge erkända förhållandet, att de militära pensioneringsgrunderna vore i behov av en fullständig omarbetning.»

Vederbörande pensionerade militärer = gymnastiklärare ha följaktligen sett sig nödsakade att invänta tidpunkten, då dylik ny militär pensionslag bleve av riksdagen antagen, i förhoppning att de åtminstone då skulle ihågkommas. Besvikelsen hos de redan före den 1/7 1935 pensionerade har därför varit stor, när de till sist sett sina ansträngningar resultera i ett principiellt fastställande av det berättigade i deras krav — men endast till förmån för efterkommande.

Sedan 1934 års *militärpensionssakkunniga* den 5/12 1934 avgivit sitt »Betänkande med förslag till tjänstepensionsreglemente för befattningshavare vid försvarsväsendet» och däri motiverat utbrytandet av kategorien militärpensionärer-gymnastiklärare som en särklass, vilken borde komma i åtnjutande av befrielse från hithörande reduktionsbestämmelser (se »Betänkandet», sid. 66 f.), gjordes av motsvarande kategori *redan* pensionerade officerare i januari 1935 framställning till chefen för finansdepartementet om avlåtande av särskild proposition i syfte att event. bereda före den 1/7 1935 pensionerade militärer med gymnastiklärartjänst motsvarande förmåner. Likartade yrkanden gjordes även av *arméns fullmäktige* och av *direktionen för arméns pensionskassa*, som bl. a. anförde, att »1934 års militärpensionssakkunniga ha äntligen beaktat de sedan mer än 30 år tillbaka ideligen gjorda erinringar och föreslagit undantagsställning för ovan nämnda kategori. Orättvisan mot de före den 1/7 1935 med pension avskedade militärer, som innehava gymnastiklärarbefattning, skulle alltjämt kvarstå, om intet vidare i saken åtgjordes. Då emellertid samma synpunkter, som 1934 års militärpensionssakkunniga framhålla,

i ännu högre grad gälla äldre militära pensionärer med gymnastiklärarbefattning, anser direktionen den gjorda framställningen (av gymnastiklärarna) synnerligen behjärtansvärd och vill även hänvisa till av överstelöjtnant von Otter och generalmajor Thörnell avgiven reservation vid 1921 års pensionskommittés förslag till ändrad lydelse, vilken återfinnes sid. 145 f. i nämnda betänkande», (där för övrigt frågans innebörd och sammanhang i stort är ingående belyst och klarlagd). *Chefen för finansdepartementet* ansåg sig emellertid, i överensstämmelse med vad *arméförvaltningens civila departement* och *statskontoret* i avgivna utlåtanden uttalat, icke kunna biträda dessa yrkanden (se Kungl. Maj:ts proposition nr 192/1935, sid. 74, sista stycket).

Arméförvaltningens civila departements avslagsyrkande har följande lydelse: »I likhet med direktionen över arméns pensionskassa anser departementet det vara synnerligen behjärtansvärt, att sådan åtgärd vidtages, att redan pensionerad eller före reglementets ikraftträdande pensionerad personal komme att vinna befrielse från enligt för närvarande gällande pensioneringsgrund föreskriven skyldighet att vidkännas minskning i pension. Departementet får emellertid under hänvisning till det utlåtande departementet den 21/1 1935 avgav i anledning av remiss å en av Sv. Arméns reservofficersförbund gjord framställning i fråga om ändrade bestämmelser rörande förening av reservofficerspension och pension för annan statstjänst, i underdånighet framhålla, att enligt vedertagna principer i de fall, då genom viss författningsändring förbättring av pensionsförhållanden för någon viss grupp av befattningshavare kommit till stånd, vederb. föreskrifter icke lära ha vunnit någon retroaktiv tillämpning å personal, som redan kommit i åtnjutande av pension enl. tidigare gällande grunder.» Ovanberörda framställning från reservofficersförbundet avsåg utfärdandet av föreskrifter i syfte att den i § 7, mom. 2 i nya civila pensionslagen (K. k. av den 9/7 1934 nr 442 med ikraftträdande den 1/7 1935) införda nya bestämmelsen, att »vid tillämpning av vad i paragrafen i övrigt stadgats (reduktion vid förening av pension på den civila befattningen med pension för annan statstjänst) hänsyn icke skall tagas till pension, som utgår enligt gällande bestämmelser angående pensionering av försvarsväsendets reserver av befäl och civilmilitär personal», skulle givas tillämplighet jämväl i avseende å under lagen hänförda befattningsinnehavare, som redan avgått, eller före den 1 juli 1935 komma att avgå ur tjänst med rätt till pension enligt lagen (och följaktligen voro underkastade reduktionsbestämmelserna i 1907 års civila pensionslag).

Statskontoret anlägger i sitt avslagsyrkande samma synpunkter, framhållande, »att ämbetsverket samma dag avstyrkt en i viss mån likartad framställning från en f. d. kammarskrivare, vilken erhållit pension och därvid enligt 1907 års civila pensionslag (K. k. av den 11/10 1907, nr 85), § 16, mom 3 fått vidkännas reduktion av pension på den grund att han åtnjöt pension som reservofficer, att efter ikraftträdande den 1 juli 1935 av nya civila tjänstepensions-

reglementet få i enlighet med stadgan i 7 §, 2 mom. sagda reglemente uppbära den civila tjänstepensionen oavkortad». Ämbetsverket framhöll dessutom, »att ett medgivande innebärande, att även andra befattningshavare än sådana, för vilka reglementsbestämmelserna blivit tillämpliga, finge komma i åtnjutande av fördelen av ett dylikt stadgande, skulle kunna verka prejudicerande beträffande andra framställningar om retroaktiv tillämpning av de nya pensionsföreskrifterna. Med samma skäl skulle exempelvis befattningshavare, som avgått med pension enligt nu gällande bestämmelser, framställa anspråk på att få åtnjuta de högre pensionsbelopp, som kunna komma att fastställas med giltighet fr. o. m. den 1/7 1935.»

Arméförvaltningens civila departement och statskontoret ha alltså utgått ifrån att ett bifall till gymnastiklärarnas framställning skulle kunna verka prejudicerande och för den skull funnit sig nödsakade att avstyrka ett eljest behjärtansvärt krav. *Frågan är emellertid, om man i detta särfall bör anlägga alltför strängt formella synpunkter och om icke så många saksäl tala för ett tillgodoseende av kravet, att formella betänkligheter få vika.*

I det nya militära tjänstepensionsreglementet har *avsteg från principen om pensionsreducering gjorts just för kategorien pensionerade militärer = gymnastiklärare icke därför, att nyinträdande förhållanden eller nya bestämmelser i 1935 års reglemente fördrade det, utan uteslutande därför, att konsekvensen av förut befintliga bestämmelser (t. ex. militära avlöningsreglementets bestämmelser om rättighet för officer på aktiv stat att oavkortat erhålla lön både som militär och som gymnastiklärare) och billigheten, bl. a. med hänsyn till den tidiga pensionsåldern och skyldigheten att vid behov stå till disposition under tiden för kvarstående i reserven, krävde en författningsändring, vilken likaväl långt förr som nu kunde och måhända borde kommit till stånd som en fristående företeelse. Det är principen som sådan, vilken äntligen fastslagits, och då bör den väl rättvist sett framför allt tillämpas på dem, som redan kortare eller längre tid varit missgynnade och hänvisats till ny pensionslags antagande, för att då erhålla rättelse — om principen i detta större sammanhang, såsom nu skett, godtoges. Det är fallets särställning som ett mångårigt, allmänt erkänt önskemål utan något organiskt orsaks- och följsammanhang med de nya pensionsbestämmelserna i övrigt, som gör, att man näppeligen kan jämställa det med t. ex. ett krav från före den 1/7 1935 pensionerade militärer på erhållandet av de högre pensionsbeloppen enligt det nya pensionsreglementet. Ty dessa nya pensioner äro ju led i ett nytt sammanhang, en följd av nya, höjda pensionsavdrag m. m.; och beträffande dylikt krav torde med fog kunna framhållas, att »enligt vedertagna principer nya, fördelaktigare pensionsbestämmelser icke lära hava vunnit retroaktiv tillämpning å personal som redan kommit i åtnjutande av pension enligt tidigare gällande grunder».*

Som exempel på att retroaktiv tillämpning av nya bestämmelser i ärenden med pensionskaraktär förekommit må för övrigt i detta sammanhang anföras,

hur bestämmelserna i K. k. den 23/10 1925 (nr 429), § 7, genom K. k. den 14/6 1928 (nr 247) med retroaktiv verkan ändrades till *det sämre* för en viss kategori befattningshavare. I analogi härmed borde väl retroaktiv tillämpning av bestämmelser om *förbättrade* pensionsförhållanden icke vara utesluten.

Arméförvaltningens civila departement och statskontoret hänvisa, såsom förut omnämnts, även till den i viss mån befintliga likheten mellan militären-gymnastiklärarens och vissa reservofficerares ställning i pensionsavseende. *Skilnaden mellan dessa båda fall torde dock även principiellt sett vara högst väsentlig.* Reservofficerarna kunna enligt riksdagsbeslut av år 1925 (enl. 1925 års försvarsordning) redan vid 42 års ålder erhålla det kapitaliserade värdet av pensionen, varigenom för deras vidkommande 1907 års bestämmelser om pensionsminskning i viss mån gjorts illusoriska (och därför upphävts 1934), vilket även bevisas därav, att endast *en* (1) sådan reservofficer torde därav beröras (den f. d. kammarskrivare, vars fall enl. ovanstående av de avstyrkande ämbetsverken åberopats). Dessutom gälla de gamla reduktionsbestämmelserna för reservofficerarna vid *förening av pension* på den civila befattningen med militär pension samt trädde i kraft, först när vederbörande uppnått 65 år (undantagsvis 62 år); varjämte reduceringen avsåg en relativt obetydlig summa (viss del av 600 kr.) utan större betydelse för pensionstagarens livsuppehälle.

För kategorien militärer-gymnastiklärare å andra sidan gäller reduktionen icke *förening* av militär pension med pension som gymnastiklärare utan *med lön som gymnastiklärare*, och pensionsminskningen träder i kraft nästan undantagslöst vid 50-årsåldern, då vederbörande i vanliga fall har synnerligen krävande försörjningsplikter. När sedermera kombinationen militärpension med civil pension gör sig gällande för denna kategori, tillämpas 1907 års civila pensionsreglemente, § 16, enligt vilken den civila pensionen minskas till 1/3; vartill kommer, att bestämmelserna i §§ 4, 7 och 17 (om avkortad pension, när antalet tjänsteår ej uppgår till 30 (25) år) oftast reducera pensionen ytterligare till ett minimum. I verkligheten kommer alltså denna kategori att *uppbära en högst obetydlig pension från den civila befattningen*; och härigenom synes fullt tillräcklig garanti föreligga, att den pensionsminskning, som kan anses vara rättvis och billig, skall komma till stånd. Vad till sist själva *reduktionssumman för denna grupp beträffar, är den avsevärd* i jämförelse med återstoden av statsinkomsten (1/4—1/5) och kan vara av avgörande betydelse för vederbörandes försörjningsmöjlighet.

Hur de gamla bestämmelserna verka, belyses bäst genom anförandet av ett konkret fall (exempelvis den äldstes av hithörande kategori). — Född den 11/3 1875 erhöll han 1921, medan han ännu tjänstgjorde på aktiv militär stat, gymnastiklärarbefattning med en årslön av 2,520 kr., vilken han ägde uppbära oavkortad jämte den militära lönen. Vid 50 års ålder (1925) erhöll han avsked med militär pension (nominellt 4,512 kr.), men samtidigt fick han enl. pensionslagens bestämmelser »i fyllnadspensionen lida minskning med belopp

motsvarande $\frac{2}{5}$ av vad han från annat håll (här från gymnastikläraryrket) ägde uppbära», d. v. s. $\frac{2}{5}$ av 2,520 kr. eller 1,008 kr. Den s. k. pensionsförhöjningen (del av militära pensionen) utgår emellertid procentuellt å fyllnads-pensionen, och när denna minskas, sker följaktligen även minskning av pensionsförhöjningen, i detta fall med 134 kr. Därtill kommer naturligtvis reducerat dyrtidstillägg (här med 137 kr.). Pensionsreduktionen begränsas alltså ingalunda till de lagstadgade $\frac{2}{5}$ (1,008 kr.) utan uppgår till 1,279 kr. d. v. s. mer än 50 % av gymnastikläraryrket. När han, efter erhållandet av vissa ålders-tillägg (ävenledes reducerade), den 11/3 1937 vid 62 års ålder avgår från gymnastikläraryrket (till vilken han årligen inbetalt pensionsavgift), och då icke innehar mer än $15\frac{1}{2}$ tjänsteår av erforderliga 30, sker först minskning med omkring $\frac{50}{100}$ av den civila pensionen (nominellt 2,543 kr.) till omkring 1,300 kr., vilka sedan i sin tur reduceras med $\frac{2}{3}$ till omkring 433 kr. (ev. 488 kr., om K. k. nr 444/34 efter gjord ansökan blivit tillämplig på honom). Och det var ju innehavandet av lön med statspension även på den civila befattningen, som ursprungligen var huvudmotivet för den militära pensionsreduktionen, ty eljes kan man väl näppeligen förklara, varför andra militära pensionärer, som uppbära avlöning från statsanställning t. ex. i form av taxeavgifter (såsom bl. a. justerare av mått och vikter), ej få vidkännas någon pensionsminskning.

Antalet före den 1/7 1935 pensionerade militärer med gymnastikläraryrket, vilken tillträtts före avgången med pension från den militära tjänsten, utgör 9 officerare och underofficerare med en sammanlagd pensionsminskning på 12,768 kr., vilken summa kommer att ökas något (med några 100-tals kronor), då vid varje uppflyttning till högre lönegrad som gymnastiklärare ny reglering av pensionsminskning måste vidtagas, men å andra sidan naturligtvis kommer att år från år snart nog kraftigt minskas genom efterhand skeende avgång från gymnastikläraryrket.

Det allmänt kända förhållandet, att mången eljest nitisk och kraftfull gymnastiklärare, sedan han pensionerats på sin militära befattning, hemfallit åt ett slentrianmässigt utförande av sin gymnastiska gärning, har oftast berott därpå, att han vid 50 års ålder varit nödsakad att för sin familjs uppehälle på annat håll söka sig kompensation för pensionsminskningen och detta till stort förfång för staten inom värdefulla områden, där man ej kan anlägga ekonomisk måttstock. För den här ifrågakommande gruppen skulle dessutom komma en känsla av besvikelse och bitterhet, om den, just därför att den förut varit missgynnad, fortfarande skulle bibehållas vid en principiellt oriktig pensionsreducering.

När riksdagen nu vid fastställandet av 1935 års militära pensionsreglemente behjärtat de synpunkter, som tala för undantagandet av kategorien pensionerade militärer med gymnastikläraryrket från pensionsminskning, och dessa synpunkter i än högre grad gälla det fåtal, som kortare eller längre tid

hemfallit under de gamla bestämmelserna och endast avbidat ikraftträdandet av en ny pensionslag för erhållandet av bättre villkor, synes det vara uppenbart, att riksdagen bör sättas i tillfälle att taga ståndpunkt till denna fråga.

Med stöd av ovan anförda hemställes, att riksdagen måtte besluta,

att erforderlig ändring av 1877 års militära pensionslag, § 9, (med ändring genom K. k. den 6/8 1909) och av 1904 års reglemente för arméns pensionskassa, § 54, mom. 1 och 2 vidtages i syfte, att vid tillämpning av denna lags (detta reglementes) bestämmelser om pensionsminskning i förekommande fall iakttages, att hänsyn icke tages till lön för gymnastiklärarbefattning, som tillträts före avgången från den tjänst, för vilken pension enligt denna lag åtnjutes samt

att detta stadgande måtte erhålla gällande kraft från dag för nya militära tjänstepensionsreglementets ikraftträdande (den 1/7 1935) eller eljest från den dag riksdagen behagar fastställa.

Stockholm den 15 januari 1936.

Cl. Lindskog.
Axel Pehrsson.

Erik Hagberg.

Allan Vougt.
Nils Holmström.
